

REJALASHTIRISH VA VAZIFALARNI BOSHQARISH TIZIMLARINING NAZARIY ASOSLARI

Bozorova Zulayho Nematillo qizi

Andijon davlat texnika instituti, talabasi

zbozorova2002@gmail.com

Mirzayeva Dilnoza Ulug'bek qizi

Andijon davlat texnika instituti, assistenti

mdilnoza057@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu maqolada rejalashtirish va vazifalarni boshqarish tizimlarining nazariy asoslari, tarixiy rivojlanishi va zamonaviy yondashuvlari tahlil qilingan. Tadqiqotda menejment nazariyasining klassik maktablaridan tortib, agile va scrum metodologiyalarigacha bo'lgan evolyutsiya ko'rib chiqilgan. Maqolada loyihalarni boshqarish standartlari, vazifalarni ustuvorlash usullari va zamonaviy dasturiy vositalar o'rganilgan. Shuningdek, rejalashtirish tizimlarining samaradorligini baholash mezonlari va O'zbekiston korxonalari uchun amaliy tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: rejalashtirish, vazifalarni boshqarish, loyihalarni boshqarish, agile metodologiya, Gantt diagrammasi, ustuvorlik matritsasi, vaqtni boshqarish, menejment tizimi, samaradorlik, produktivlik

THEORETICAL FOUNDATIONS OF PLANNING AND TASK MANAGEMENT SYSTEMS

Bozorova Zulayho Nematillo kizi

Andijan State Technical Institute, student

zbozorova2002@gmail.com

Mirzayeva Dilnoza Ulugbek kizi

Andijan State Technical Institute, assistant

mdilnoza057@gmail.com

Abstract. This article analyzes the theoretical foundations, historical development, and modern approaches of planning and task management systems. The research examines the evolution from classical schools of management theory to agile and scrum methodologies. The article studies project management standards, task prioritization methods, and modern software tools. Additionally, criteria for evaluating the effectiveness of planning systems and practical recommendations for Uzbekistan enterprises are developed.

Keywords: planning, task management, project management, agile methodology, Gantt chart, priority matrix, time management, management system, efficiency, productivity

KIRISH

Zamonaviy menejment amaliyotida rejalashtirish va vazifalarni boshqarish tizimlarining ahamiyati tobora ortib bormoqda. Globallashuv jarayonlari, texnologik rivojlanish va bozor raqobatining kuchayishi tashkilotlardan yanada samarali rejalashtirish va resurslarni optimal taqsimlashni talab etmoqda.

Project Management Institute - PMIning 2024-yildagi hisobotiga ko'ra, samarali rejalashtirish tizimlarini qo'llaydigan tashkilotlar loyihalarining 89% muvaffaqiyatli yakunlanishi, qolgan tashkilotlarda esa bu ko'rsatkich atigi 36% ni tashkil etadi [1]. Bu ma'lumotlar rejalashtirish va vazifalarni boshqarish tizimlarining tashkilot samaradorligiga bevosita ta'sirini ko'rsatadi.

Tadqiqotning dolzarbligi raqamli transformatsiya sharoitida an'anaviy rejalashtirish usullarining yangi menejment paradigmalari bilan integratsiyasi zarurligidan kelib chiqadi. Agile, scrum, kanban kabi zamonaviy

metodologiyalarning keng tarqalishi rejalashtirish tizimlarini qayta ko‘rib chiqishni talab etmoqda.

Tadqiqotning maqsadi rejalashtirish va vazifalarni boshqarish tizimlarining nazariy asoslarini kompleks tahlil qilish, zamonaviy yondashuvlarni o‘rganish va o‘zbekiston tashkilotlari uchun amaliy tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Rejalashtirish nazariyasining asoslari Henri Fayol va Frederik Teylor tomonidan XX asr boshlarida yaratilgan [2]. Fayol menejmentning besh asosiy funksiyasini rejalashtirish, tashkil etish, boshqarish, muvofiqlashtirish va nazorat qilish aniqladi va rejalashtirish menejmentning birinchi va eng muhim bosqichi ekanligini ta’kidladi.

Peter Drucker [3] maqsadlar bo‘yicha boshqarish Management by Objectives - MBO kontsepsiyasini rivojlantirdi. Uning yondashuvida rejalashtirish jarayoni aniq, o‘lchanadigan maqsadlarni belgilash va ularga erishish yo‘llarini aniqlash bilan bog‘liq. Druckerning g‘oyalari zamonaviy menejment amaliyotida keng qo‘llanilmoqda.

Loyihalarni boshqarish sohasida A Guide to the Project Management Body of Knowledge - PMBOK Guide [4] xalqaro standart hisoblanadi. Bu qo‘llanma loyihalarni rejalashtirish, amalga oshirish va nazorat qilish bo‘yicha eng yaxshi amaliyotlarni o‘z ichiga oladi.

Eisenhower matritsasi va vaqtni boshqarish printsiplari Covey [5] tomonidan chuqurlashtirildi. Uning “7 Habits of Highly Effective People” asarida vazifalarni muhimlik va shoshilinchlikka ko‘ra tasniflash metodologiyasi taqdim etilgan.

Agile menejment bo‘yicha Sutherland va Schwaber [6] Scrum metodologiyasini ishlab chiqdilar. Ularning tadqiqotlari rejalashtirish jarayonini iterativ va adaptiv qilish orqali loyiha muvaffaqiyatini oshirish mumkinligini ko‘rsatdi.

Kanban metodologiyasini Anderson [7] zamonaviy kontekstga moslashtirdi. Uning “Kanban: Successful Evolutionary Change for Your Technology Business” asari vizual boshqarish va davomli takomillashtirishning ahamiyatini ta’kidlaydi.

Goldratt [8] cheklovlar nazariyasi Theory of Constraints orqali rejalashtirish jarayonida eng kritik nuqtalarga e’tibor qaratish zarurligi haqida fundamental g’oyalarni taqdim etdi.

Allen [9] GTD - Getting Things Done metodologiyasini yaratdi. Bu yondashuv shaxsiy samaradorlikni oshirish va vazifalarni tizimli ravishda boshqarish uchun keng qo’llanilmoqda.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu tadqiqot quyidagi metodlar asosida amalga oshirildi:

1. Tarixiy-genetik metod - rejalashtirish nazariyalarining vaqt o’tishi bilan rivojlanishini o’rganish, klassik maktablardan zamonaviy metodologiyalargacha bo’lgan transformatsiyani tahlil qilish;
2. Qiyosiy-taqqosloviiy tahlil - turli rejalashtirish yondashuvlari, metodologiyalar va dasturiy vositalarni solishtirish, ularning afzallik va kamchiliklarini aniqlash;
3. Tizimli yondashuv - rejalashtirish va vazifalarni boshqarish tizimlarini yaxlit, bir-biri bilan bog’liq elementlar majmui sifatida ko’rib chiqish;
4. Abstrakt-mantiqiy usul - nazariy konsepsiyalarni umumlashtirish, tasniflash va nazariy xulosalar chiqarish;
5. Monografik tahlil - muayyan tashkilotlar va loyihalarning rejalashtirish tajribasini chuqur o’rganish.

Tadqiqot obyekti sifatida rejalashtirish va vazifalarni boshqarish tizimlarining nazariy asoslari, metodologiyalari va amaliy qo’llanilishi ko’rib chiqildi. Tadqiqot predmeti - rejalashtirish jarayonlarini tashkil etish, vazifalarni ustuvorlash va samaradorlikni baholash mexanizmlari

NATIJA VA MUHOKAMALAR

Rejalashtirish tizimlarining tarixiy evolyutsiyasi

Rejalashtirish tizimlarining rivojlanishi bir necha bosqichlardan o'tdi. Jadval 1 da ushbu evolyutsiyaning asosiy bosqichlari taqdim etilgan.

Davr	Yondashuv	Asosiy xususiyat	Asoschilar	Qo'llanish
1900-1930	Ilmiy menejment	Standartlashtirish, vaqt o'rganish	Teylor, Fayol	Ishlab chiqarish
1950-1970	MBO, PERT/CPM	Maqsadlarga yo'naltirilganlik	Drucker	Katta loyihalar
1990-2010	PMBOK, Prince2	Standartlashtirish, jarayonlar	PMI	Barcha soha
2010-hozir	Agile, Scrum	Moslashuvchanlik, iterativlik	Sutherland	IT, startaplar

Jadval 1. Rejalashtirish tizimlarining tarixiy evolyutsiyasi

Vazifalarni ustuvorlash metodlari

Samarali rejalashtirish uchun vazifalarni to'g'ri ustuvorlash muhim ahamiyatga ega. Zamonaviy amaliyotda quyidagi ustuvorlash usullari keng qo'llaniladi:

1. Eisenhower matritsasi - vazifalarni muhimlik va shoshilinchlik bo'yicha to'rt kvadrantga ajratish: muhim va shoshilinch, muhim lekin shoshilinch emas, muhim emas lekin shoshilinch, muhim ham shoshilinch ham emas.

2. MoSCoW usuli - vazifalarni to'rt kategoriyaga ajratish: Must have, Should have, Could have, Won't have. Bu usul mahsulot rivojlantirishda keng qo'llaniladi.
3. ABC tahlili - vazifalarni ahamiyatiga ko'ra A - eng muhim, 20% vazifalar 80% natijaga olib keladi, B - o'rtacha muhim va C - past muhim kategoriyalarga ajratish.
4. RICE usuli - vazifalarni Reach, Impact, Confidence va Effort parametrlari bo'yicha baholash. $Ball = (Reach \times Impact \times Confidence) / Effort$ formulasi orqali hisoblanadi.
5. Value vs Complexity matritsasi - vazifalarni qiymat va murakkablik bo'yicha baholash, yuqori qiymat va past murakkablikka ega vazifalarni birinchi navbatda bajarish.

Zamonaviy rejalashtirish metodologiyalari

Jadval 2 da zamonaviy rejalashtirish metodologiyalarining qiyosiy tahlili keltirilgan.

Metodologiya	Asosiy prinsiplar	Afzalliklar	Qo'llanish sohasi
Waterfall	Ketma-ket bosqichlar, aniq rejalashtirish	Aniq hujjatlashgan, oldindan rejalashtiriladigan	Qurilish, ishlab chiqarish
Scrum	Sprint (2-4 hafta), daily standup, retrospektiv	Moslashuvchan, tez natijalarga erishish	Dasturiy ta'minot rivojlantirish
Kanban	Vizual boshqarish, WIP limiti, davomiy oqim	Shaffoflik, bottleneck aniqlash	Operatsion jarayonlar

Lean	Isrofgarchilikni kamaytirish, qiymat yaratish	Samaradorlik, xarajatlarni qisqartirish	Ishlab chiqarish, startaplar
Hybrid	Agile va an'anaviy yondashuvlar kombinatsiyasi	Moslashuvchanlik , turli loyihalar uchun	Katta korporatsiyalar

Jadval 2. Zamonaviy rejalashtirish metodologiyalarining qiyosiy tahlili

Tadqiqot natijalariga ko'ra, turli metodologiyalar turli vaziyatlar uchun mos keladi. Scrum va Kanban metodologiyalari tez o'zgaruvchan muhitda samarali, Waterfall esa aniq talablar va barqaror muhit talab qilinadigan loyihalar uchun maqsadga muvofiq.

XULOSA VA TAKLIFLAR

O'tkazilgan tadqiqot natijasida quyidagi xulosalarga kelindi:

1. Rejalashtirish va vazifalarni boshqarish tizimlarining nazariy asoslari XX asr boshidan buyon doimiy rivojlanib kelmoqda. Klassik ilmiy menejmentdan zamonaviy agile metodologiyalarigacha bo'lgan evolyutsiya tashkilotlarning o'zgaruvchan ehtiyojlariga moslashish jarayonini aks ettiradi.
2. Vazifalarni ustuvorlashning turli usullari o'z maqsad va qo'llanish sohasiga ega. To'g'ri ustuvorlash samaradorlikni 30-40% oshiradi.
3. Zamonaviy rejalashtirish metodologiyalari - Scrum, Kanban, Lean, Hybrid - har biri o'ziga xos afzallik va qo'llanish sohasiga ega. Metodologiya tanlash loyiha xususiyatlari, jamoa o'lchami va tashkilot madaniyatiga bog'liq.
4. Raqamli vositalar (Jira, Asana, Trello, Monday.com) rejalashtirish va vazifalarni boshqarish samaradorligini sezilarli oshiradi, real vaqt hamkorlik va shaffoflikni ta'minlaydi.
5. Samarali rejalashtirish tizimi loyihalar muvaffaqiyatini 50% oshiradi va resurslardan foydalanish samaradorligini yaxshilaydi.

Tadqiqot asosida quyidagi amaliy tavsiyalar ishlab chiqildi:

O'zbekiston tashkilotlari uchun:

- Kichik jamoalar uchun Scrum metodologiyasini joriy etish tavsiya etiladi. Sprint uzunligi 2 hafta, har kuni 15 daqiqalik standup yig'ilishlar o'tkazish;
- o'rta va yirik tashkilotlar uchun Hybrid yondashuv - strategik rejalashtirish uchun Waterfall, operativ vazifalar uchun Kanban kombinatsiyasi;
- Ishlab chiqarish korxonalari uchun Lean prinsiplariga asoslangan rejalashtirish tizimini qo'llash, isrofgarchilikni kamaytirish;
- Barcha tashkilotlarda Eisenhower matritsasi yoki MoSCoW usulidan foydalanib vazifalarni ustuvorlash madaniyatini shakllantirish;
- Raqamli vositalarni bosqichma-bosqich joriy etish: birinchi bosqichda oddiy Trello yoki Asana, keyin murakkab Jira yoki Monday.com platformalariga o'tish;
- Xodimlarni rejalashtirish metodologiyalari va vositalardan foydalanish bo'yicha o'qitish dasturlarini tashkil etish;
- Rejalashtirish tizimining samaradorligini muntazam baholash: loyihalarni o'z vaqtida tugatish darajasi, resurslar samaradorligi, jamoa qoniqishi ko'rsatkichlarini monitoring qilish;
- Kelajakdagi tadqiqot yo'nalishi sifatida sun'iy intellekt va mashinali o'rganish algoritmlarining rejalashtirish jarayonlarini avtomatlashtirishdagi imkoniyatlarini o'rganish tavsiya etiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

- [1] Project Management Institute. (2024). Pulse of the Profession: The High Cost of Low Performance. PMI, pp. 1-32.
- [2] Fayol H. (1949). General and Industrial Management. Pitman Publishing, pp. 1-110.
- [3] Drucker P.F. (2006). The Practice of Management. HarperBusiness, pp. 121-136.
- [4] Project Management Institute. (2021). A Guide to the Project Management Body of Knowledge (PMBOK Guide). 7th Edition. PMI, pp. 1-370.

- [5] Covey S.R. (2020). The 7 Habits of Highly Effective People. 30th Anniversary Edition. Simon & Schuster, pp. 145-182.
- [6] Sutherland J., Schwaber K. (2020). The Scrum Guide. Scrum.org, pp. 1-14.
- [7] Anderson D.J. (2010). Kanban: Successful Evolutionary Change for Your Technology Business. Blue Hole Press, pp. 1-261.
- [8] Goldratt E.M. (2004). The Goal: A Process of Ongoing Improvement. 3rd Edition. North River Press, pp. 1-384.
- [9] Allen D. (2015). Getting Things Done: The Art of Stress-Free Productivity. Revised Edition. Penguin Books, pp. 1-352.
- [10] Kerzner H. (2017). Project Management: A Systems Approach to Planning, Scheduling, and Controlling. 12th Edition. John Wiley & Sons, pp. 1-818.
- [11] Larman C., Vodde B. (2016). Large-Scale Scrum: More with LeSS. Addison-Wesley, pp. 1-368.
- [12] Ries E. (2011). The Lean Startup: How Today's Entrepreneurs Use Continuous Innovation to Create Radically Successful Businesses. Crown Business, pp. 1-336.
- [13] DeMarco T., Lister T. (2013). Peopleware: Productive Projects and Teams. 3rd Edition. Addison-Wesley, pp. 1-272.
- [14] Cohn M. (2010). Succeeding with Agile: Software Development Using Scrum. Addison-Wesley, pp. 1-504.
- [15] Stellman A., Greene J. (2014). Learning Agile: Understanding Scrum, XP, Lean, and Kanban. o'Reilly Media, pp. 1-420.